

‘Landschap moet voorspelbaar zijn’

Reflectie

In Reflectie beschouwen medewerkers van Wageningen UR actuele thema's. Deze keer Frank Veeneklaas.

Veranderingen zijn niet tegen te houden, maar denk goed na over wat het bewaren waard is voor je in het landschap ingrijpt. Want de schade is snel onherstelbaar en de opvattingen van vandaag kunnen flink verschillen van die van morgen, waarschuwt onderzoeker Frank Veeneklaas van Alterra.

Frank Veeneklaas: "De overheid moet zorgen dat landschappen geen eenheidsworst worden."

"Een definitie van landschapskwaliteit is moeilijk te geven. Dat verzandt snel in abstracties. In het onderzoek gaan we daar pragmatisch mee om. Ten eerste kijken we naar mogelijke toekomstige ontwikkelingen. We beoordelen die op de mate waarin het landschap aangename gevoelens oproept, in esthetische zin en met betrekking tot passendheid, vertrouwdheid, kenmerkendheid – aan landschap kun je geen absolute kwaliteit toekennen. Ten tweede benaderen we landschapskwaliteit vanuit het negatieve, zoals je gezondheid definieert in het ontbreken van ziekte en gebrek. Het gaat dan om het voorkomen of opheffen van de aantasting van landschapskwaliteiten, zoals storende elementen en teveel variatie bij verrommeling."

Typierend

"Beleidsmakers hebben het vaak over behoud en ontwikkeling van landschapskwaliteit, maar criteria daarvoor zijn lastig. Met behoud zeg je eigenlijk dat je de functies van een landschap wilt behouden, zoals recreatie of landbouw, of

een bepaalde kwaliteit. Zo heb je in Nederland alleen op de Veluwe naaldboomplantages. Hoewel mensen liever halfopen landschappen zien en langs de bosrand wandelen, is het een typerend gebied, en dat kan een reden zijn om het te behouden. Zo blijft er op nationale schaal variatie. Het rijksbeleid van Nationale landschappen moet je in dat licht zien. Verder moet je een aantal zaken met landschappelijke of historische betekenis beschermen. Je trekt bijvoorbeeld geen weg schuin door de Beemster, dwars door het kenmerkende verkavelingspatroon van deze polder. Landschappen evolueren vooral door menselijke activiteiten. We moeten ons goed realiseren dat hoewel je meestal maar één ding doet, je in feite een proces in gang zet dat zich verder vrij autonoom ontrolt. Enige sturing is wel mogelijk. Zo ligt vestiging van kantoren en bedrijvigheid bij een afslag van een snelweg voor de hand, maar die zichtlocaties hóeven er niet te komen. Gemeentes kunnen ingrijpen. Zo kiest Epe-Vaassen, dat

wordt doorsneden door de A50, aan haar westkant voor de groene kwaliteiten van het buitengebied, omdat ze zich realiseert dat de meeste inkomsten daar komen uit recreatie en toerisme. Dit is ook de achtergrond van het idee van snelwegpanorama's: mensen vinden het prettig rijden en het is goed voor je oriëntatie. Meer ondertunnelen staat daar dus haaks op."

Voorspelbaarheid

"Dat mensen veranderingen vaak ervaren als aantasting komt omdat landschap iets voorspelbaars moet hebben. Het is een hypothese, maar veranderingen geven mensen in eerste aanleg bijna altijd een gevoel van onbehagen. Ze accepteren het eerder als ze er de noodzaak van inzien en alles fraai wordt uitgevoerd. Ingrepen als een geluidswal of een grote schuur zijn vaak puur functioneel en zo goedkoop mogelijk, zonder oog voor esthetiek. Een nieuwe brug wordt sneller geaccepteerd: iedereen begrijpt zijn functie en hij kan heel mooi zijn. Geef de buurt dus bijvoorbeeld een wandelpad op een nieuw bedrijfsterrein. Een ander probleem is dat je eeuwen plezier kunt hebben van ingrepen, maar ook heel lang spijt. Ervaringen in het verleden dwingen ons bescheiden te zijn over ons inzicht in de voorkeuren van toekomstige generaties. Onder het adagium 'alles plat, droog en vierkant' bij landinrichting door Wageningse ingenieurs, zijn ondanks alle goede bedoelingen veel landschappelijke waarden verloren gegaan. Omdat je veranderingen niet kunt tegenhouden, moet bij de stappen die worden gezet systematisch worden bekeken in hoeverre ingrepen omkeerbaar zijn. Het Nederlandse cultuurlandschap is in principe opnieuw te maken, maar ook een nageschilderde Nachtwacht van Rembrandt verschilt van het origineel.

De belangstelling voor verrommeling is gelukkig gegroeid. Bedrijfsterreinen en geluidswallen zijn ons min of meer overkomen zonder veel aandacht voor de landschappelijke impact, maar die aandacht is er steeds meer, zoals voor de gevolgen van windmolens maatje Euromast. Ook de instelling van Nationale landschappen en het debat rond snelwegpanorama's wijzen in die richting."

Frank Veeneklaas

Frank Veeneklaas is senior onderzoeker bij Alterra en themacoördinator Bestuur en samenleving bij de WOT Natuur en milieu.